

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 26 sierpnia 1927 r.

o rzeczowych świadczeniach wojennych.

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji oraz ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. № 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

Rozdział I.

Postanowienia ogólne.

Art. 1. Z chwilą wybuchu wojny, ogłoszenia mobilizacji ogólnej albo częściowej, albo w interesie

obrony Państwa, stwierdzonym uchwałą Rady Ministrów, Państwo ma prawo żądania od wszystkich osób fizycznych i prawnych rzeczowych świadczeń wojennych, potrzebnych bezpośrednio lub pośrednio do obrony Państwa.

Rzeczowe świadczenia wojenne polegają:

1) na odstąpieniu lub ograniczeniu na rzecz Państwa prawa własności, użytkowania, używania, jak również wszelkich innych praw, odnoszących się tak do ruchomości, jak i nieruchomości, jak również na oddaniu na rzecz Państwa nieruchomości do użytku lub swobodnego rozporządzenia;

2) na podporządkowaniu poszczególnych osób fizycznych lub prawnych żądaniom uprawnionych do tego władz w zakresie wykonywania przez te osoby ich praw majątkowych lub korzystania przez nie z tych praw (art. 35 i 36).

Rzeczowe świadczenia wojenne obejmować mogą również przyszłe wytwory pracy i plody natury.

Poza wypadkami, przewidzianymi w ust. 1, można nałożyć na osoby fizyczne i prawne obowiązek niektórych rzeczowych świadczeń w zakresie, określonym w art. 32 i 48 niniejszego rozporządzenia.

Art. 2. Oddanie do użytku nieruchomości uprawnia Państwo do stawiania na nich fortyfikacyj oraz innych budowli tudzież do budowy na nich mostów, dróg, kolei żelaznych i lotnisk oraz tego wszystkiego, co jest potrzebne do celów wojennych.

Art. 3. Oddanie nieruchomości do swobodnego rozporządzenia nadaje Państwu oprócz uprawnień, określonych w art. 2, także prawo istotnej przemiany lub zburzenia budynków.

Na żądanie właściciela lub posiadacza nieruchomości, oddanej do swobodnego rozporządzenia, przeprowadza się wywłaszczenie danej nieruchomości; zgłoszenie tego żądania nie wstrzymuje przejęcia nieruchomości w stan swobodnego rozporządzenia.

Art. 4. Obowiązek rzeczowych świadczeń wojennych ciąży na właścicielach lub posiadaczach przedmiotów tych świadczeń, o ile niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej.

Art. 5. Rozporządzenie niniejsze nie ma zastosowania do mienia wolnego od obowiązku świadczeń wojennych w myśl prawa międzynarodowego, zwyczajów międzynarodowych lub zawartych konwencji.

Bliższe postanowienia w tej kwestji wyda Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych i Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 6. Prócz mienia, wymienionego w art. 5 niniejszego rozporządzenia, nie mogą być również przedmiotem świadczeń wojennych:

1) kościoły, kaplice i domy modlitwy wszystkich uznanych w Państwie wyznań religijnych wraz ze znajdującymi się w nich przedmiotami, służącymi bezpośrednio do służby Bożej;

2) przedmioty kultu, mające charakter publiczny: muzea, przybytki sztuki, biblioteki i zbiory naukowe i artystyczne; prywatne zbiory przedmiotów sztuki i zabytków kultury, także przedmioty i zabytki poszczególne ruchome lub nieruchome, o ile zbiór przedmiotów lub zabytek podlega obowiązującym przepisom o opiece nad zabytkami sztuki lub kultury; rozporządzenie wykonawcze określi tryb zwolnień oraz, jakie rodzaje muzeów, przybytków sztuki i t. d. uważać należy za mające charakter publiczny;

3) instytucje i zakłady naukowo-doświadczalne, o ile zainteresowani ministrowie w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych uznają potrzebę ich wyłączenia z pod obowiązku świadczeń wojennych; wyłączenie to może być zupełne lub ograniczone do zwolnienia od zajęcia lokalu i ruchomości, stanowiących część składową pracowni naukowej; w tym ostatnim jednak wypadku zakład naukowo-doświadczalny może być użyty jedynie do prac doświadczalnych;

4) nieruchomości i ruchomości prywatne lub ich części, które są w używaniu poczty lub też w używaniu będących własnością albo pozostających pod

zarządem Państwa: kolei, żeglugi śródlądowej oraz telegrafów i telefonów;

5) wszelkie posyłki, powierzone poczcie, do chwili wydania ich odbiorcy;

6) części gospodarstw, posiadające szczególne znaczenie dla kultury rolnej, ogrodowej, leśnej, hodowlanej lub rybnej, znajdujące się poza obszarem wojennym, o ile Minister Rolnictwa w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych uzna potrzebę wyłączenia ich z pod obowiązku świadczeń wojennych.

Szpitala, zakłady zdrojowe i zakłady zdrowotności publicznej mogą być przedmiotem świadczeń wojennych jedynie dla celów sanitarno-wojskowych za zgodą Ministra Spraw Wewnętrznych, a o ile chodzi o zakłady weterynaryjne — za zgodą Ministra Rolnictwa.

Na obszarze wojennym prawo dysponowania szpitalami i zakładami zdrojowymi oraz zakładami zdrowotności publicznej przysługuje Naczelnemu Wódzowi lub organem przez niego upoważnionym.

Art. 7. Rzeczy, konieczne do zaspokojenia niezbędnych, codziennych potrzeb osobistych lub służące do osobistego wykonywania zawodu osób, obowiązanych do świadczeń, lub ich rodziny, należy w miarę możliwości zwolnić od obowiązku świadczenia.

Art. 8. W gospodarstwach wiejskich należy w miarę możliwości zwolnić od obowiązku świadczenia:

1) produkty wszelkiego rodzaju w ilości potrzebnej do siewu, sadzenia lub obsady (ryby),

2) tę część inwentarza żywego i martwego, której pobranie tytułem rzeczowych świadczeń wojennych uniemożliwiłoby prowadzenie gospodarstwa,

3) zapasy produktów niezbędne do wyżywienia posiadacza, jego stałych domowników, stałych robotników oraz inwentarza.

Art. 9. O zwolnieniu rzeczy, wymienionych w art. 7, z zakresu świadczeń

orzeka na prośbę strony interesowanej właściwa władza administracyjna I instancji.

O zwolnieniu rzeczy, wymienionych w art. 8, z zakresu świadczeń

orzeka na prośbę strony interesowanej właściwa władza administracyjna I-ej instancji według zasad, określonych przez Ministra Rolnictwa w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Od orzeczeń władz administracyjnych, dotyczących obowiązku świadczeń wojennych, jego rozciągłości, oraz odmawiających zwolnienia od świadczeń, przewidzianych w art. 7 i 8, służy stronie odwołanie.

Orzeczenie władzy administracyjnej II-ej instancji jest ostateczne.

Wniesienie odwołania nie wstrzymuje wykonania orzeczenia władzy I-ej instancji.

Na obszarze wojennym sprawy zwolnień, przewidzianych w art. 6, 7 i 8, reguluje Naczelnny Wódz.

Art. 10. Z chwilą wybuchu wojny lub ogłoszenia mobilizacji ogólnej albo częściowej obowiązek rzeczowych świadczeń wojennych powstaje z mocy samego prawa.

W interesie obrony Państwa Rada Ministrów może w drodze rozporządzenia wprowadzić obowią-

zek rzeczowych świadczeń wojennych na całym obszarze Państwa lub w poszczególnych miejscowościach, o ile tego wzgląd na bezpieczeństwo będzie wymagał.

Ministrowie: Spraw Wojskowych, Spraw Wewnętrznych i Skarbu w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami oznaczać będą w drodze rozporządzeń, które rodzaje ruchomości i nieruchomości podlegają świadczeniom.

Na obszarze wojennym oznaczenie rodzajów ruchomości i nieruchomości, podlegających świadczeniom, następuje w drodze rozporządzenia Naczelnego Wodza.

Przymusowe odstąpienie prawa własności nieruchomości następuje w drodze wywłaszczenia. Do czasu wydania jednolitych przepisów o wywłaszczeniu mają do postępowania wywłaszczeniowego zastosowanie dzielnicowe przepisy o wywłaszczeniu, z tem zastrzeżeniem, iż na obszarach województw: krakowskiego, lwowskiego, tarnopolskiego, stanisławowskiego, oraz cieszyńskiej części województwa śląskiego będą stosowane odpowiednio postanowienia ustawy z dnia 17 lutego 1878 r. (№ 30 austr. Dz. U. P.) oraz że na obszarze miasta Warszawy i na obszarze województw: warszawskiego, kieleckiego, łódzkiego, lubelskiego, białostockiego, wołyńskiego, poleskiego, nowogródzkiego i wileńskiego o dopuszczalności i rozmiarze wywłaszczenia decyduje Rada Ministrów.

Określenie terminu ustania obowiązku rzeczowych świadczeń wojennych następuje w drodze rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych i Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

Na obszarze wojennym ustanie i w razie potrzeby przywrócenie obowiązku rzeczowych świadczeń wojennych może nastąpić również w drodze rozporządzenia Naczelnego Wodza.

Art. 11. Za rzeczowe świadczenia wojenne należy się wynagrodzenie.

Wynagrodzenie za świadczenia mieści w sobie także wynagrodzenie za normalne zużycie przedmiotów świadczeń.

W wypadkach nienormalnego zużycia przedmiotów świadczeń, jak również zmiany istoty lub zburzenia budynku (art. 3) oznaczy powiatowa komisja świadczeń wojennych wysokość wynagrodzenia w chwili zwrotu przedmiotów świadczenia, uwzględniając zmianę jego wartości szacunkowej.

Nie należy się wynagrodzenie za zużycie dróg prywatnych, placów pustych oraz budynków próżnych, nie przynoszących dochodów.

Art. 12. Osoby, obowiązane do świadczeń, obowiązane są w każdym czasie do udzielania danych, dotyczących przedmiotów świadczeń, na żądanie właściwych władz państwowych.

Art. 13. Wyznaczeni imiennie przez Ministra Spraw Wojskowych w porozumieniu z interesowanymi ministrami delegaci Ministerstwa Spraw Wojskowych mają niezależnie od warunków, w art. 1 ust. 1 określonych, prawo wstępu do wszystkich pomieszczeń i urządzeń przedsiębiorstw przemysłowych (art.

31) celem zebrania wszelkich danych, określonych w art. 12.

Właściciele, posiadacze i zarządy (zarządcy) powyższych przedsiębiorstw na żądanie wyżej wspomnianych delegatów, występujących w towarzystwie delegata właściwej władzy państwowej (rolniczej, przemysłowej, górniczej, kolejowej, aprowizacyjnej) lub okazujących polecenie tejże władzy, obowiązani są:

1) poczynić wszelkie ułatwienia przy zwiędzaniu przedsiębiorstw, nieruchomości i pomieszczeń, przy zdejmowaniu planów i szkiców: terenów z dojazdami, budowli, składów, magazynów, maszyn i urządzeń technicznych;

2) okazać posiadane plany i rysunki zabudowań oraz poszczególnych urządzeń;

3) udzielić wszelkich informacji i wyjaśnień, dotyczących maszyn i urządzeń technicznych, personelu, produkowania, zdolności wytwórczej, pojemności składów i magazynów, sposobów przechowywania i magazynowania;

4) okazać wszelkie zapasy i podać ich ilość, a w szczególności: paliwa i materiałów pędnych, surowców, półfabrykatów i fabrykatów, jak również narzędzi i innych ruchomości;

5) podać do wiadomości wysokość i rodzaj kapitału przedsiębiorstwa.

Dane, zebrane w myśl niniejszego artykułu i art. 12, stanowią tajemnicę urzędową i mogą być użytkowane tylko do celów, przewidzianych przez niniejsze rozporządzenie.

Art. 14. W warunkach, przewidzianych w ust. 1 art. 1, może Rada Ministrów,—o ile dane uprawnienie nie służy innej władzy:

1) zakazać lub ograniczyć wywóz zagranicę lub do pewnych części Państwa wszelkiego rodzaju ruchomości,

2) normować oraz poddać kontroli obrót towarowy i pieniężny,

3) normować spożycie,

4) regulować wszelką produkcję,

5) nakazać względnie zakazać wytwarzania lub przerobu pewnych produktów.

Rozdział II.

Żądanie i pobranie świadczeń.

Art. 15. Prawo zgłoszenia zapotrzebowań świadczeń wojennych służy Ministrowi Spraw Wojskowych oraz władzom i organom wojskowym przez niego upoważnionym.

W zapotrzebowaniach należy wskazać: rodzaj, ilość i jakość żądanych świadczeń oraz miejsce i czas, w którym mają być dostarczone.

Na obszarze wojennym prawo zgłoszenia zapotrzebowań świadczeń przysługuje Naczelnemu Wodzowi oraz organom przez niego upoważnionym.

Zakres żądania świadczeń wojennych należy ograniczyć do rzeczywistej potrzeby.

Przy zgłaszaniu i kierowaniu zapotrzebowań świadczeń wojennych należy przestrzegać zasady równomiernego obciążenia ludności, uwzględniając zasobność oraz obszar poszczególnych województw, powiatów i gmin.

Art. 16. O ile przepisy niniejszego rozporządzenia nie stanowią inaczej, władze, upoważnione do zgłaszania zapotrzebowań świadczeń wojennych, kierują je do właściwych władz administracyjnych, które określi rozporządzenie wykonawcze.

W wypadkach niecierpiących zwłoki, tudzież gdy władze administracyjne przestały już działać, mogą być zapotrzebowania skierowywane wprost do zarządu gminy, a gdyby i to nie mogło nastąpić na czas, wówczas zapotrzebowanie w formie nakazu kieruje się bezpośrednio do osób, od których żąda się świadczeń, za równoczesnym zawiadomieniem o tem władzy administracyjnej lub zarządu gminy.

Na obszarze wojennym Naczelny Wódz oraz organa przez niego upoważnione mogą bez skierowywania zapotrzebowań do władz właściwych we własnym zakresie działania wydawać i bez pośrednictwa władz administracyjnych doręczać nakazy (art. 17 i 18).

Art. 17. Na podstawie otrzymanych zapotrzebowań wymienione w art. 16 władze wystawiają nakazy, wydają odpowiednie zarządzenia oraz doręczają je osobom, obowiązanych do rzeczowych świadczeń wojennych.

Przy nakładaniu obowiązku świadczeń należy liczyć się z możliwością świadczenia osoby, do której nakaz jest skierowany.

Art. 18. Nakaz (art. 17) należy kierować bezpośrednio do właściciela, posiadacza lub dzierżyciela przedmiotów świadczeń względnie do ich prawnych zastępców lub przedstawicieli właściciela albo posiadacza, o ile przepisy niniejszego rozporządzenia lub wydanych na jego mocy rozporządzeń nie stanowią inaczej.

Jeżeli wymienione osoby są nieobecne albo niewiadome, mają zastosowanie przepisy art. 20 niniejszego rozporządzenia.

Art. 19. Obowiązek wykonania nakazu ciąży na osobach, którym zgodnie z przepisami niniejszego rozporządzenia nakaz doręczono.

Władze obowiązane są do natychmiastowego doręczenia świadczącemu dowodu wykonania przez niego żadanego świadczenia.

Art. 20. Jeżeli właściciel, posiadacz, ich prawni zastępcy względnie przedstawiciele lub dzierżyciel przedmiotów świadczeń wojennych są nieobecni lub niewiadomi, należy pobrać świadczenia w asystencji dwóch świadków, w razie potrzeby z udziałem biegłych, o ile tylko istnieje możliwość powołania tych osób.

W tym wypadku nakaz i dowód wykonania świadczenia przesyła się do właściwej powiatowej komisji świadczeń wojennych.

Art. 21. Pobranie jako świadczeń ruchomości:

- 1) złożonych lub przechowywanych: w składach lub magazynach państwowych lub samorządowych, kolei, przedsiębiorstwach komunikacyjnych i transportowych, w składach towarowych, jak również u osób prywatnych fizycznych i prawnych,
- 2) przewożonych lub transportowanych, niezależnie od sposobu—łędem, wodą lub powietrzem—odbywa się w asystencji dwóch świadków, w razie

potrzeby z udziałem biegłych, o ile istnieje możliwość ich powołania.

W tych wypadkach nakaz i dowód wykonania świadczeń wystawia się w dwóch egzemplarzach.

Jeden egzemplarz nakazu i dowodu pobrania świadczeń doręcza się depozytariuszowi, przewoźnikowi lub dzierżycielowi, drugi właścicielowi lub posiadaczowi przedmiotów świadczeń; jeżeli zaś uprawniony do otrzymania nakazu i dowodu jest nieobecny lub niewiadomy, to przeznaczony dla niego egzemplarz nakazu i dowodu wykonania świadczeń przesyła się do właściwej powiatowej komisji świadczeń wojennych.

Pobranie świadczeń zwalnia w wypadkach, w ust. 1 określonych, depozytariuszów, przewoźników lub dzierżycieli od ciążących na nich prawnych obowiązków. Wynagrodzenie z tytułu tych świadczeń służy interesowanym na zabezpieczenie tych samych praw, jakie im służyły na pobranych przedmiotach świadczeń.

Art. 22. Jeżeli celem dostarczenia pobranych przedmiotów świadczeń do wskazanego przez władze upoważnione miejsca i w oznaczonym czasie warunkowo konieczne okaże się czasowe pobranie środków transportowych lub opakowań, nie wymienionych w zapotrzebowaniu, władze wykonywające nakaz uprawnione są do zażądania i pobrania tych świadczeń bez specjalnego zapotrzebowania władz, upoważnionych do zgłaszania zapotrzebowań.

Władza wykonywająca powinna w tym wypadku wystawić odpowiednie poświadczenie, stwierdzające pobranie dodatkowego świadczenia.

Art. 23. Pobranie świadczeń może nastąpić także w drodze repartycji.

Art. 24. Repartycje żądanych świadczeń zarządzają:

- 1) właściwi ministrowie, o ile świadczenia mają być pobrane z dwóch lub więcej województw,
- 2) władze administracyjne II-ej instancji, o ile świadczenia mają być pobrane z jednego województwa,
- 3) władze administracyjne I-ej instancji, o ile świadczenia mają być pobrane z jednego powiatu.

Art. 25. Repartycje świadczeń, nałożonych na gminy, rozkładają:

- 1) w gminach miejskich i wiejskich burmistrz, naczelnik gminy lub sołtys przy udziale 4 członków rady miejskiej względnie gminnej,
- 2) w miastach o własnym statucie — jedna lub więcej komisji repartycyjnych, składających się z prezydenta miasta jako przewodniczącego i 4 członków rady miejskiej.

W razie przeszkód, wynikłych z siły wyższej, lub w wypadkach, niecierpiących zwłoki, repartycję przeprowadzają bez udziału osób, wymienionych w ust. 1, w gminach miejskich i wiejskich naczelnik gminy (burmistrz, wójt, sołtys), zaś w miastach o własnym statucie prezydent miasta przy udziale, o ile możliwości, 2 mieszkańców danej gminy. W razie nieobecności osób, obowiązanych do świadczeń w drodze repartycji, władze gminne postępują w myśl postanowienia art. 20 niniejszego rozporządzenia.

Art. 26. Repartycja obowiązuje każdego, kto jest wymieniony w liście repartycyjnej. Lista repartycyjna będzie ogłoszona w gminie i zastępuje nakaz świadczenia. Od orzeczeń repartycyjnych, wydanych przez komisje wymienione w art. 25, służy stronom odwołanie do władz administracyjnych w toku instancyj.

Wniesienie odwołania nie wstrzymuje wykonania.

Art. 27. Każdemu ze świadczących na podstawie repartycji wydają dowód pobrania organy, przeprowadzające repartycję.

Władze, zarządzające pobranie świadczeń, wystawiają przewidziane w art. 19 dowody wykonania świadczeń, pobranych w drodze repartycji, na odnośne gminy miejskie lub wiejskie i doręczają zarządom tych gmin.

Art. 28. Zamiast przeprowadzenia repartycji zarządy gmin wiejskich względnie miejskich mogą dostarczyć żądanych świadczeń w inny sposób, o ile to nie pociągnie za sobą opóźnienia świadczenia.

Art. 29. W razie nieprzeprowadzenia we wskazanym terminie repartycji władze, zarządzające repartycję, zarządzają wykonanie nakazu w drodze przymusowej z pominięciem władz, w art. 25 wymienionych.

Art. 30. Wynagrodzenie za pobrane w drodze repartycji świadczenia będzie wypłacone zarządom gmin miejskich lub wiejskich w całkowitej sumie za okazaniem dowodu wykonania świadczenia.

Zarządy gmin wiejskich lub miejskich obowiązane są niezwłocznie podzielić otrzymaną kwotę i wypłacić każdemu ze świadczących należne wynagrodzenie.

Rozdział III.

Świadczenia przemysłu.

Art. 31. Za przedsiębiorstwa przemysłowe w rozumieniu niniejszego rozporządzenia uważa się wszelkie przedsiębiorstwa i instytucje, wydobywające surowce, wytwarzające lub przetwarzające, a to niezależnie od rodzaju sił, jakimi są poruszane lub z jakich korzystają, oraz niezależnie od tego, czy prowadzone są w celu zysku czy w innym celu, a w szczególności: fabryki, stocznie oraz huty, kopalnie i inne przedsiębiorstwa górnicze, a także przedsiębiorstwa: handlowe, składowe, transportowe i komunikacyjne, z wyjątkiem podlegających Ministrowi Komunikacji (art. 47 i 48 tudzież 59—64), przedsiębiorstwa służące, przysposobione lub przeznaczone do porozumiewania się, przesyłania i przyjmowania wiadomości na odległość.

Art. 32. Minister Przemysłu i Handlu może już w czasie pokoju w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i za zgodą Ministra Skarbu nakładać na właścicieli lub posiadaczy, względnie na zarządy (zarządców) przedsiębiorstw, wymienionych w art. 31:

1) obowiązek przygotowania ich przedsiębiorstw do produkcji, odpowiadającej potrzebom obrony Państwa lub warunkom wojennym, a mianowicie przez

stałe posiadanie wskazanych przez tych ministrów urządzeń, maszyn, sprzętów, inwentarza, materiałów, surowców, półfabrykatów, fabrykatów i innych ruchomości,

2) nakazywać tymże osobom przysposobienie ich przedsiębiorstw do przejścia na produkcję wojenną lub działalność według żądań i wskazówek wspomnianych ministrów.

W sprawach, dotyczących przemysłu rolnego oraz produkcji nawozów sztucznych, maszyn i narzędzi rolniczych, powyższe zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu muszą być wydane również w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa, a w sprawach, dotyczących aprowizacji,—również w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 33. Przygotowanie przedsiębiorstw do produkcji lub działalności wojennej, tudzież przysposobienie ich do przejścia na produkcję wojenną (art. 32) odbywa się na koszt Skarbu Państwa, o ile żądane przysposobienie wykracza poza własny gospodarczy interes przedsiębiorstwa.

O ile właściciel lub posiadacz przyjmie na siebie na mocy umowy obowiązki, wymienione w art. 32 p. 1 lub 2, stosuje się zamiast powyższych przepisów postanowienia tej umowy.

Niewykonanie umowy pociąga za sobą odpowiedzialność cywilną, a w wypadkach winy umyślnej i odpowiedzialność karną w myśl niniejszego rozporządzenia (art. 86 pkt. 2).

Art. 34. Jeżeli wymienione w art. 32 osoby nie wykonają w terminie oznaczonym czynności, wskazanych im w myśl art. 32 lub wydanych na podstawie tego artykułu rozporządzeń, lub też jeżeli w czasie, przewidzianym w umowie, nie wykonają przyjętych przez siebie obowiązków (art. 33 ust. 2), Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych może zarządzić wykonanie odpowiednich czynności w trybie administracyjnym.

O ile Skarb Państwa nie jest obowiązany do poniesienia kosztów tych czynności w myśl art. 33 ust. 1, wykonanie ich odbędzie się kosztem wspomnianych osób.

W tym wypadku Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych wyda orzeczenie w przedmiocie ściągnięcia z mienia dotyczących osób odpowiedniej sumy na pokrycie kosztów wykonania wspomnianych czynności.

Orzeczenie to będzie stanowiło tytuł wykonawczy. Osoby zainteresowane mogą jednak żądać w trybie powództwa w terminie 14-dniowym od daty doręczenia im odpisu orzeczenia obniżenia ustalonych niemi kosztów.

Sąd może w razie wniesienia powództwa wstrzymać na wniosek wykonanie orzeczenia w przedmiocie ściągnięcia kosztów.

Art. 35. W warunkach, przewidzianych w ust. 1 art. 1, Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i Ministrem Skarbu, a w sprawach, dotyczących aprowizacji, i z Ministrem Spraw Wewnętrznych może w każdym przedsiębiorstwie przemysłowym dokonywać kosztem Skarbu Państwa wszelkich zmian i przeróbek, według swego

uznania, w celu przysposobienia przedsiębiorstw do wymagań produkcji lub działalności wojennej lub też w celu zmiany ich charakteru i rodzaju, wytwórczości oraz działalności. Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i Ministrem Skarbu może upoważnić podległe im władze do wydawania wyżej określonych zarządzeń.

Art. 36. W warunkach, przewidzianych w ust. 1 art. 1, Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i Ministrem Skarbu mają prawo używać, według swego uznania, całej zdolności wytwórczej przedsiębiorstw przemysłowych do celów obrony Państwa w tym zakresie, w jakim to jest bezpośrednio lub pośrednio do tych celów potrzebne.

W szczególności wymienieni ministrowie mogą:

1) nakazać wymienionym w art. 31 przedsiębiorstwom stosownie do pierwotnego lub zmienionego charakteru przedsiębiorstwa:

- a) prowadzenie pewnego rodzaju produkcji przemysłowej lub górniczej,
- b) oddawanie Państwu ruchomości na własność, do użytkowania lub używania na ręce oznaczonych w nakazie osób w miejscu i terminach tamże wskazanych, przytem zarówno tych przedmiotów, które wymienione w art. 32 osoby już mają w swem posiadaniu, jak również tych, które zostaną wytworzone, wzniesione, ustawione, wydobyte lub które wejdą w posiadanie tych osób jako przyrost naturalny albo w inny sposób po doręczeniu im nakazu,
- c) wykonanie oznaczonych w nakazie robót i czynności wszelkiego rodzaju,
- d) magazynowanie i przechowywanie oznaczonych w nakazie ruchomości,
- e) transportowanie osób, zwierząt i wszelkiego rodzaju ruchomości, o ile chodzi o przedsiębiorstwa transportowe i komunikacyjne, nie podlegające Ministrowi Komunikacji;

2) normować działalność przedsiębiorstw przemysłowych pod każdym względem, a w szczególności co do metod produkcji, rodzaju i jakości produktów, jakie mają być wytworzone, jako też rodzaju i jakości materiałów, surowców i półfabrykatów, jakie mają być przy tem użyte;

3) zarządzić przez swoje organa produkowanie lub wykonywanie robót i innych czynności we własnym zakresie działania, przy użyciu całości lub części należących do przedsiębiorstw przemysłowych: pomieszczeń, maszyn, silników, urządzeń, sprzętu, inwentarza, fabrykatów, półfabrykatów, wszelkiego rodzaju zapasów i innych nieruchomości i ruchomości, stanowiących części lub przynależności tych przedsiębiorstw;

4) mianować swych delegatów do przedsiębiorstw przemysłowych w charakterze instruktorów, inspektorów, kontrolerów i dozorców robót; rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu, wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i Ministrem Spraw Wewnętrznych, oznaczy kompetencje i zakres działania tych delegatów;

5) wziąć przedsiębiorstwa przemysłowe w przymusową administrację państwową i zarządzać nimi

przez osoby w tym celu delegowane lub wziąć przedsiębiorstwa przemysłowe w przymusową dzierżawę państwową;

6) łączyć przedsiębiorstwa przemysłowe w grupy i organizacje o charakterze administracyjno-gospodarczym lub technicznym i administrować zorganizowanym przemysłem bezpośrednio lub przez osoby w tym celu wydelegowane, ewentualnie rozdzielać kontyngentowo materiały, surowce lub półfabrykaty pomiędzy poszczególne zakłady przemysłowe.

W sprawach, dotyczących aprowizacji, powyższe zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu muszą być wydawane również w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, a w sprawach, dotyczących przemysłu rolnego oraz produkcji nawozów sztucznych, maszyn i narzędzi rolniczych,—również w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa.

Ministrowie, wymienieni w niniejszym artykule, mogą przekazać przysługujące im z mocy tego artykułu uprawnienia władzom podległym.

Art. 37. Doprowadzenie przedsiębiorstw przemysłowych, przysposobionych do produkcji lub działalności wojennej (art. 33, 34 i 35), do poprzedniego stanu odbywa się na żądanie przedsiębiorstwa kosztem Skarbu Państwa tylko w tym wypadku, jeżeli produkcja wojenna danego przedsiębiorstwa była prowadzona przez Państwo na własny rachunek i ryzyko.

W wypadku, gdy przysposobienie dokonane zostało kosztem Skarbu Państwa (art. 33), żądanie powyższe może być zgłoszone już przy otrzymaniu nakazu świadczenia, najpóźniej zaś do dnia 30 od dnia zawiadomienia o zwolnieniu od obowiązku świadczenia.

Art. 38. Doprowadzenie przedsiębiorstw przemysłowych, przysposobionych do produkcji albo działalności wojennej (art. 32 pkt. 2, 33, 34 i 35), do ich poprzedniego stanu może nastąpić tylko na mocy pozwolenia, które wydaje Minister Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych, a w sprawach dotyczących aprowizacji, z Ministrem Spraw Wewnętrznych, względnie władze przez tych ministrów upoważnione.

Art. 39. Przy żądaniu i pobraniu świadczeń przemysłu nakaz i dowód wykonania świadczenia należy doręczyć tej z osób, wymienionych w art. 32, która ma przedmiot w swoim posiadaniu lub zarządzie.

W wypadkach, kiedy osoby te są nieobecne albo niewiadome, ma zastosowanie art. 20 niniejszego rozporządzenia.

Art. 40. Przed objęciem przedsiębiorstwa przemysłowego, jego części lub poszczególnych obiektów w przymusowy zarząd, dzierżawę przymusową lub użytkowanie, jak również przed zwróceniem go osobom uprawnionym należy sporządzić w dwóch egzemplarzach protokół oględzin z dokładnym przedstawieniem stanu, w jakim się przedsiębiorstwo w chwili objęcia względnie oddania znajduje.

W szczególności w protokole należy oznaczyć:

- 1) stan kasy i ksiąg,
- 2) ilość, rodzaj, rozmiary i stan nieruchomości,
- 3) rodzaj, ilość i stan maszyn, silników i wszelkiego rodzaju urządzeń technicznych i innych,

4) rodzaj, ilość i stan narzędzi, sprzętu i inwentarza żywego i martwego,

5) rodzaj, ilość i jakość części i przynależności przedsiębiorstwa,

6) rodzaj, ilość i jakość posiadanych zapasów.

Protokół sporządza się przy udziale co najmniej dwóch świadków, biegłych oraz jednej z osób, wymienionych w art. 32, lub po należytem jej wezwaniu.

Protokół podpisują wszystkie osoby, biorące udział w jego sporządzaniu.

Art. 41. Jeżeli właściciel, posiadacz, zarząd lub przedstawiciel przedsiębiorstwa przemysłowego, będąc należycie wezwany, nie stawia się do wzięcia udziału w oględzinach i spisaniu protokołu, czyni się o tem wzmiankę w protokole, nie wstrzymuje to jednak powyższych czynności.

Wyżej wspomniane osoby wzywa się przez doręczenie wezwania na piśmie.

Przy wyznaczeniu terminu do stawiennictwa należy wziąć pod uwagę odległość miejsca zamieszkania osoby wezwanej od przedsiębiorstwa przemysłowego, które ma być poddane oględzinom, i warunki komunikacyjne.

Art. 42. Biegłych powołuje we wzajemnem porozumieniu przedstawiciel władzy, któremu polecono dokonanie oględzin, i jedna z osób, wymienionych w art. 32. Gdyby takie porozumienie nie doszło do skutku, biegłych wyznaczy z urzędu właściwa powiatowa komisja świadczeń wojennych.

Biegli otrzymają na żądanie odpowiednie wynagrodzenie ze Skarbu Państwa według norm, ustalonych rozporządzeniem Ministra Skarbu i Ministra Przemysłu i Handlu.

Art. 43. Jeżeli osoby właściciela, posiadacza, członków zarządu (zarządcy) są niewiadome, jeżeli osoby te przebywają zagranicą, albo jeżeli jest stwierdzone, że osoby te nie mogą przybyć do wzięcia udziału w oględzinach i spisaniu protokołów, właściwa powiatowa komisja świadczeń wojennych wyznaczy z urzędu prawnego zastępcę tych osób.

Art. 44. Jeżeli objęcie przedsiębiorstwa przemysłowego, jego części lub poszczególnego obiektu w przymusową dzierżawę państwową, przymusowy zarząd państwowy lub użytkowanie jest rzeczą niecierpiącą zwłoki, a dokonanie oględzin i spisanie protokołu w sposób, przepisany w art. 40—43 napotyka na znaczne przeszkody, należy również spisać protokół przed lub po objęciu przedsiębiorstwa przemysłowego, jego części lub poszczególnego obiektu, z częściowem lub całkowitem odstępstwem od przepisów wyżej przytoczonych artykułów, o ile możności jednak z udziałem osób, w art. 42 i 43 wymienionych, i w ten sposób, by protokół możliwie dokładnie i w sposób nie budzący wątpliwości przedstawiał stan przedsiębiorstwa w chwili jego objęcia.

Art. 45. W sposób, podany w art. 40—43, należy dokonać oględzin i spisać protokół przy ustaniu przymusowej dzierżawy państwowej, przymusowego zarządu państwowego lub użytkowania, przed zwrotem przedsiębiorstwa, jego części albo poszczególnych przedmiotów osobom uprawnionym.

Art. 46. Dostarczenie przez Państwo przedsiębiorstwom przemysłowym: silników, maszyn, narzędzi, sprzętu, inwentarza, instalacyj i wszelkiego rodzaju urządzeń, surowców, materiałów i innych ruchomości nie stwarza tytułu własności na nich dla właścicieli, posiadaczy lub dzierżycieli tych przedsiębiorstw, o ile zawarta umowa inaczej nie stanowi.

Rozdział IV.

Świadczenia kolei.

Art. 47. Przepisy niniejszego rozporządzenia mają odpowiednie zastosowanie do wszelkich, nie będących własnością lub pod zarządem Państwa kolei i kolejek bez względu na to, jaką siłą są poruszane, o ile te przepisy nie są sprzeczne z postanowieniami ustawy z dnia 27 marca 1920 r. o kolejach w czasie wojny (Dz. U. R. P. № 27, poz. 160).

Art. 48. Już w czasie pokoju Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i za zgodą Ministra Skarbu może nakładać na właścicieli lub posiadaczy, będących osobami fizycznymi albo prawnymi, oraz na zarządy kolei prywatnych użyteczności publicznej obowiązek przystosowania tych kolei do działalności wojennej, a mianowicie—przez stałe posiadanie wskazanych przez tych ministrów urządzeń, maszyn, sprzętu, inwentarza, jak również innych ruchomości.

Ministrowi Komunikacji służą w stosunku do kolei prywatnych użyteczności publicznej wszystkie te uprawnienia, które służą Ministrowi Przemysłu i Handlu w stosunku do przedsiębiorstw, wymienionych w art. 31 niniejszego rozporządzenia, a które są wyszczególnione w art. 32—46.

Rozdział V.

Świadczenia rolnictwa.

Art. 49. Przepisy niniejszego rozporządzenia z wyjątkiem art. 32—39 mają odpowiednie zastosowanie do gospodarstw wiejskich, przez które rozumieć należy gospodarstwa: rolne, hodowlane, ogrodowe, rybne i leśne.

Art. 50. W czasie trwania obowiązku rzeczowych świadczeń wojennych może Minister Rolnictwa w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wojskowych i Skarbu ustanawiać dla pewnych gospodarstw przymusowy zarząd, przymusową dzierżawę i ustanowiony w tych gospodarstwach na zasadzie niniejszego rozporządzenia przymusowy zarząd, przymusową dzierżawę uchylać.

Przymusowy zarząd lub przymusowa dzierżawa stosowane być mogą na zasadzie niniejszego rozporządzenia tylko:

1) do gospodarstw, opuszczonych przez właściciela lub dzierżawcę bez ustanowienia przez nich zastępcy,

2) do gospodarstw, w których właściciel, dzierżawca lub ustanowiony przez nich zastępca zaprzestał prowadzenia gospodarstwa,

3) do gospodarstw lub ich części, leżących odlego-

4) do gospodarstw, które nie zastosowały się do nakazów lub zakazów, wydanych na zasadzie art. 14.

Przy ustanawianiu przymusowego zarządu gospodarstw mają odpowiednie zastosowanie przepisy art. 40—45 niniejszego rozporządzenia.

Sposób stwierdzania powstania warunków, wymienionych w punktach od 1 do 4, oraz prawa i obowiązki organów, sprawujących przymusowy zarząd, określi rozporządzenie wykonawcze.

Rozdział VI.

Świadczenia żeglugi morskiej.

Art. 51. Jeżeli przedmiotem świadczeń jest okręt, statek, łódź lub inny obiekt pływający, niezależnie od tego, jaką siłą są poruszane, nakaz i dowód dokonania świadczeń należy doręczyć właścicielowi, posiadaczowi lub ich prawnym zastępcom, bądź kapitanowi, szyprowi albo kierownikowi danego obiektu pływającego. W wypadkach, kiedy osoby te są nieobecne, albo niewiadome, ma zastosowanie art. 20 niniejszego rozporządzenia.

Art. 52. W razie istnienia warunków, przewidzianych w ust. 1 art. 1, pozbycie okrętów (statków), łodzi i innych obiektów pływających niezależnie od tego, jaką siłą są poruszane, a stanowiących własność obywateli polskich lub osób prawnych, mających główną siedzibę prawną na terytorjum Rzeczypospolitej Polskiej, tudzież wszelkie umowy, ograniczające prawo rozporządzania przez rzeczzone osoby temi obiektami na rzecz cudzoziemców (osób fizycznych lub prawnych), są wzbronione i nieważne z samego prawa, jeżeli nastąpią bez zezwolenia właściwej władzy.

Rozporządzenie wykonawcze oznaczy władze, upoważnione do wydawania tych zezwoleń, oraz objekty pływające, które można pozbywać bez zezwolenia.

Art. 53. Ładunek, znajdujący się na obiekcie pływającym, podlegającym zajęciu na mocy niniejszego rozporządzenia, o ile nie został również zajęty, pozostaje w rozporządzeniu właściciela albo innej osoby uprawnionej.

Usunięcie ładunku z zajętego statku musi nastąpić w terminie oznaczonym przez władzę, która dokonała zajęcia. Obowiązek usunięcia ciąży na osobie, rozporządzającej zajęтым obiektem pływającym.

W razie nieusunięcia ładunku w oznaczonym przez wspomnianą władzę terminie ładunek zostaje usunięty przez tę władzę na koszt osoby, rozporządzającej obiektem pływającym; za mogące przytem wynikać straty lub szkody Skarb Państwa odpowiedzialności nie ponosi.

Przechowanie i ochrona wyładowanych ruchomości odbywa się na koszt właściciela ładunku.

W razie braku odpowiednich składów i magazynów w miejscowości, gdzie wyładowanie nastąpiło, władza udziela właścicielowi ładunku do przechowania i ochraniańia tegoż, w miarę możliwości, pomocy przez czas, nie przekraczający dwóch tygodni od daty wyładowania.

Art. 54. W warunkach, przewidzianych w ust. 1 art. 1, Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu

z Ministrem Przemysłu i Handlu względnie w porozumieniu z Ministrem Robót Publicznych może w interesie obrony Państwa normować cały ruch żeglugi morskiej i zorganizować transporty wojenne.

Na obszarze wojennym powyższe prawa przysługują Naczelnemu Wodzowi.

Art. 55. Przepisy art. 31 — 46 mają analogiczne zastosowanie do żeglugi morskiej.

Rozdział VII.

Świadczenia żeglugi śródlądowej.

Art. 56. Postanowienia rozdziału VI niniejszego rozporządzenia o świadczeniach żeglugi morskiej mają odpowiednie zastosowanie do świadczeń żeglugi śródlądowej.

Art. 57. O ile chodzi o świadczenia żeglugi śródlądowej przysługują Ministrowi Robót Publicznych przewidziane w art. 36, 38, 39, 40, 42 i 54 niniejszego rozporządzenia uprawnienia Ministra Przemysłu i Handlu.

Art. 58. O ile rozporządzenie niniejsze nie zawiera odmiennych postanowień, zachowują odnośnie do świadczeń żeglugi śródlądowej moc obowiązujących przepisy ustawy wodnej z dnia 19 września 1922 r. (Dz. U. R. P. № 102, poz. 936).

Rozdział VIII.

Świadczenia żeglugi powietrznej.

Art. 59. O ile chodzi o świadczenia żeglugi powietrznej, upoważnione przez Ministra Spraw Wojskowych władze wojskowe mogą wystawiać nakazy bez skierowania zapotrzebowania do władz administracyjnych i doręczać je we własnym zakresie działaniom osobom, wskazanym w art. 18, 20 i 60 niniejszego rozporządzenia.

Art. 60. Jeżeli przedmiotem świadczeń jest statek powietrzny (aparat lotniczy), nakaz i dowód wykonania świadczenia należy doręczyć bądź jednej z osób wymienionych w art. 18, bądź pilotowi albo kierownikowi danego aparatu lotniczego. Jeżeli osoby te są nieobecne albo niewiadome, ma zastosowanie art. 20 niniejszego rozporządzenia.

Art. 61. Postanowienia art. 59 i 60 nie dotyczą linii komunikacji powietrznej użyteczności publicznej, w odniesieniu do których wszelkie zarządzenia w sprawie rzeczowych świadczeń wojennych uprawniony jest wydawać Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Komunikacji.

Art. 62. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i z Ministrem Spraw Wewnętrznych unormuje szczegółowo rozporządzeniem wykonawczem świadczenia żeglugi powietrznej.

Art. 63. Ministrowi Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych względnie z Ministrem Spraw Wewnętrznych przysługuje niezależnie od uprawnień, wynikających z innych ustaw, już w czasie pokoju prawo ograniczenia lub wstrzymania cywilnego ruchu lotniczego.

Art. 64. Przepisy art. 32—46 mają analogiczne zastosowanie do żeglugi powietrznej.

Rozdział IX.

Świadczenia telegrafów i telefonów.

Art. 65. Przepisy niniejszego rozporządzenia mają zastosowanie do telegrafów i telefonów, o ile nie są sprzeczne z przepisami ustawy z dnia 18 grudnia 1920 r. o pocztach, radjotelegrafach, telegrafach i telefonach w czasie wojny (Dz. U. R. P. z 1921 r. № 7, poz. 36) oraz z przepisami niniejszego rozdziału. W rozumieniu niniejszego rozporządzenia, o ile to nie jest inaczej zaznaczone, wyrażenia telegraf i telefon oznaczają również radjotelegraf i radjotelefon względnie radjofon.

Art. 66. Przedmiotem świadczeń mogą być wszelkie nie będące własnością lub pod zarządem Państwa przedsiębiorstwa i urządzenia telegrafów i telefonów oraz wszelki sprzęt telegraficzny i telefoniczny.

Art. 67. Upoważnione przez Ministra Spraw Wojskowych władze wojskowe mogą we wszystkich wypadkach wystawiać nakazy bez skierowywania za potrzebowań do władz administracyjnych i doręczać je we własnym zakresie działania za równoczesnym zawiadomieniem zarządów poczt i telegrafów, o ile zapotrzebowanie dotyczy przedsiębiorstw radio tak wytwórni, jak przedsiębiorstw eksploatacyjnych.

Art. 68. Przepisy art. 31—45 mają analogiczne zastosowanie do telegrafów i telefonów.

Rozdział X.

Postanowienia wspólne.

Art. 69. W razie niewykonania we właściwym terminie obowiązków, nakazów lub zakazów, wynikających z niniejszego rozporządzenia lub wydanych na mocy jego rozporządzeń i zarządzeń, wykonanie tych obowiązków, zakazów i nakazów nastąpi pod przymusem na koszt obowiązanego do wykonania, przyczem w razie potrzeby może być użyta siła zbrojna.

Niezależnie od tego winni zostaną pociągnięci do odpowiedzialności.

Rozdział XI.

Komisje ustalania cenników.

Art. 70. Do ustanawiania cenników przedmiotów świadczeń wojennych powołane są: wojewódzkie komisje cennikowe i główna komisja cennikowa.

Art. 71. Wojewódzkie komisje cennikowe powołuje się do życia rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych, wydanym w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych, Ministrem Przemysłu i Handlu, Ministrem Rolnictwa i Ministrem Skarbu. Komisje te urzędują w siedzibie urzędu wojewódzkiego każdego województwa, ich właściwość obejmuje cały obszar danego województwa.

W razie potrzeby na obszarze jednego województwa można utworzyć kilka kompletów woje-

wódzkiej komisji. W tym wypadku właściwość terytorjalną każdej z nich określi rozporządzenie, które je do życia powołało.

Art. 72. W skład wojewódzkiej komisji cennikowej wchodzi:

1) wojewoda, względnie jego zastępca lub osoba, mianowana przez wojewodę, jako przewodniczący,

2) przedstawiciel wojskowości, delegowany przez Ministra Spraw Wojskowych lub władze wojskowe przez niego upoważnione,

3) przedstawiciel władzy skarbowej, delegowany przez Ministra Skarbu lub władzę skarbową przez niego upoważnioną,

4) wyznaczeni przez wojewodę urzędnicy urzędu wojewódzkiego z działu przemysłowego, aprowizacyjnego oraz rolnictwa, po jednym z każdego działu, a o ile chodzi o świadczenia z zakresu górnictwa—przedstawiciel właściwej władzy górniczej,

5) przedstawiciele miejscowych izb: przemysłowo-handlowych i rzemieślniczych, po jednym od każdej izby, oraz dwaj przedstawiciele miejscowych izb rolniczych,

6) przedstawiciel spożywców, powołany przez władzę administracyjną II-ej instancji.

W województwach, w których niema izb wymienionych w pkt. 5, wojewoda powołuje w miejsce przedstawicieli tych izb do wojewódzkiej komisji cennikowej odpowiednią ilość przedstawicieli miejscowych organizacji o charakterze gospodarczo-społecznym lub przedstawicieli samorządu.

Art. 73. Główną Komisję Cennikową powołuje do życia Rada Ministrów w składzie jednego lub więcej kompletów orzekających. Główna Komisja urzęduje w siedzibie rządu; jej właściwość terytorjalna obejmuje cały obszar Rzeczypospolitej.

Art. 74. Przewodniczącym Głównej Komisji Cennikowej jest Minister Skarbu lub osoba mianowana przez Ministra Skarbu.

Członkami Głównej Komisji Cennikowej względnie każdego jej kompletu są:

1) przedstawiciele Ministerstw: Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych, Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa po jednym z każdego ministerstwa, mianowani przez właściwych ministrów,

2) pięciu przedstawicieli Naczelnej Izby Gospodarczej przez tę izbę delegowanych,

3) czterech przedstawicieli spożywców, powołanych przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

Do czasu utworzenia Naczelnej Izby Gospodarczej zamiast przedstawicieli tej izby członkami Głównej Komisji Cennikowej będą trzej przedstawiciele centralnych zrzeszeń: handlu, przemysłu, górnictwa i rzemiosła, po jednym z każdego zrzeszenia, oraz dwaj przedstawiciele zrzeszeń rolniczych przez te zrzeszenia delegowani. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych, wydane w porozumieniu z właściwymi ministrami, określi, które zrzeszenia należy uważać za centralne w rozumieniu niniejszego rozporządzenia.

Art. 75. Komisje cennikowe mogą w razie potrzeby powołać do udziału w swych czynnościach biegłych z głosem doradczym.

Art. 76. Komisje cennikowe wydają decyzje zwykłą większością głosów, przy udziale co najmniej 6 członków i przewodniczącego.

W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

Art. 77. Wojewódzkie komisje cennikowe ustalają ceny przedmiotów świadczeń wojennych per jodycznie lub w miarę potrzeby i ogłaszają je w postaci cenników, oznaczonych liczbami porządkowymi, ze wskazaniem miejscowości i daty wydania cennika.

Art. 78. Ustalone przez wojewódzkie komisje cennikowe ceny przedmiotów świadczeń wojennych obowiązują przy zapłacie wynagrodzenia za te świadczenia.

Ceny obowiązują z chwilą ogłoszenia cennika, o ile uchwała komisji nie stanowi inaczej.

Art. 79. Członek wojewódzkiej komisji cennikowej, będący przedstawicielem władz skarbowych, ma prawo sprzeciwić się na piśmie uchwale komisji.

Sprzeciw musi być szczegółowo umotywowany i powoduje wstrzymanie ogłoszenia ceny przedmiotu, co do której zgłoszono sprzeciw.

Prawo zgłoszenia sprzeciwu służy w przeciągu 24 godzin.

Zgłoszenie sprzeciwu powoduje przeniesienie sprawy z urzędu do rozstrzygnięcia Głównej Komisji Cennikowej, która, najdalej do dnia 14 po otrzymaniu sprzeciwu, winna zakomunikować komisji wojewódzkiej swoje orzeczenie w sprawie sprzeciwu.

W razie nieotrzymania decyzji przez wojewódzką komisję cennikową w ciągu 14 dni od dnia złożenia sprzeciwu wojewódzka komisja cennikowa ogłasza cenę przez siebie ustaloną.

Art. 80. Główna Komisja Cennikowa może ustalenie cen za pewne kategorie przedmiotów wyłączyć z pod orzecznictwa wojewódzkich komisji i zastrzec sobie ustalanie i ogłaszanie cen za te kategorie przedmiotów.

Art. 81. Główna Komisja Cennikowa może z urzędu zbadać i zmienić, o ile to uzna za słuszne, ustalone przez wojewódzkie komisje cennikowe ceny przedmiotów świadczeń wojennych.

Rozdział XII.

Zapłata za świadczenia.

Art. 82. Wynagrodzenie za świadczenia, objęte i ściśle określone cennikiem, wypłaca na podstawie cennika organ, upoważniony do wypłaty wynagrodzenia, w gotówce lub w drodze wystawienia asygnaty.

Jeżeli uskuteczniiono świadczenie przedmiotu, co do którego cennik przewiduje skalę ceny, albo przedmiotu, nieobjętego cennikiem, a odbioru świadczenia dokonywa organ, upoważniony do wypłacania wynagrodzenia w gotówce lub wydania asygnaty, wówczas wysokość wynagrodzenia określona być może przez tenże organ w granicach cennika, albo na podstawie istniejących w danej chwili i w danej miejscowości cen targowych, ewentualnie z udziałem biegłego.

We wszystkich innych wypadkach określa wysokość wynagrodzenia powiatowa komisja świadczeń wojennych, o ile do określania tej wysokości nie jest powołana komisja specjalna (art. 83).

Art. 83. W wypadkach, w których w myśl art. 36 i 40 oraz art. 66—68 nastąpiło nałożenie obowiązku świadczeń na przedsiębiorstwa, wymienione w art. 31 lub na przedsiębiorstwa żeglugi powietrznej albo żeglugi śródlądowej, oraz w wypadkach, w których zarządzono przymusowy zarząd lub przymusową dzierżawę gospodarstw, wymienionych w art. 50, mogą ministrowie, którzy obowiązek nałożyli, zarządzić, by oznaczenie wynagrodzenia za świadczenia dokonane zostało przez specjalną komisję.

Skład komisji, tryb urzędowania i zakres działania określi rozporządzenie wykonawcze, wydane przez właściwych ministrów w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 84. W skład powiatowych komisji świadczeń wojennych, ustanowionych przy władzach administracyjnych I-ej instancji, wchodzi:

1) kierownik władzy administracyjnej I instancji, względnie jego zastępca lub osoba, mianowana przez wojewodę, jako przewodniczący,

2) dwaj członkowie, wybrani przez organa samorządu powiatowego,

3) przedstawiciel władzy skarbowej,

4) przedstawiciel władzy wojskowej.

W powiatach, w których niema samorządu powiatowego, dwóch członków komisji, o których mowa w p. 2, wybierają naczelnicy gmin na zarządzenie starosty.

Komisja w razie potrzeby może powołać biegłych.

Sposób wybierania i powoływania członków komisji oraz zakres działania członków i biegłych określi rozporządzenie wykonawcze.

Art. 85. Osoby, które czują się pokrzywdzone orzeczeniem powiatowej komisji świadczeń wojennych lub specjalnej komisji świadczeń wojennych (art. 83), ustalającą wysokość wynagrodzenia, domagać się mogą ustalenia wynagrodzenia w drodze powództwa sądowego.

Art. 86. Wynagrodzenie za pobrane świadczenia powinno nastąpić bezzwłocznie po ustaleniu jego wysokości. W wypadkach niemożności zapłacenia gotówką wydaje się asygnaty płatne w każdej kasie skarbowej, których realizacja przez Skarb Państwa winna być dokonana najdalej do czterech tygodni. W razie niedotrzymania terminu zapłaty z winy władz państwowych należą się stronie ustawowe odsetki zwłoki od ostatniego dnia płatności.

Rozdział XIII.

Postanowienia karne.

Art. 87. Winny niewykonania ciężącego na nim z mocy niniejszego rozporządzenia obowiązku: 1) dostarczania lub wytwarzania przedmiotów świadczeń wojennych,

- 2) przysposobienia lub przygotowania przedsiębiorstwa lub jego urządzeń do potrzeb produkcji wojennej,
- 3) udzielania wiadomości lub umożliwienia zebrania tychże wiadomości właściwym władzom stosownie do postanowień art. 12 i 13, —

ulega karze więzienia od 1 roku do 5 lat, a w czasie mobilizacji lub wojny karze więzienia od 1 roku do 5 lat lub karze ciężkiego więzienia do lat 10.

Jeżeli przestępstw, przewidzianych w pkt. 2 i 3, dopuszczono się poza warunkami, określonymi w art. 1 ust. 1 niniejszego rozporządzenia, — winny ulega karze aresztu lub więzienia do 1 roku.

Art. 88. Winni naruszenia rozporządzeń w sprawie:

- 1) zakazu lub ograniczenia wywozu przedmiotów (art. 14) zagranicę lub do innej części Państwa,
- 2) normowania lub kontrolowania obrotu pieniężnego i towarowego (art. 14),
- 3) nakazu albo zakazu wytwarzania lub przerabiania pewnych produktów zbędnych z punktu widzenia obrony Państwa (art. 14),
- 4) regulowania produkcji (art. 14), —

ulegą karze więzienia do lat 2.

Winni naruszenia rozporządzeń w sprawie określenia norm spożycia (art. 14) ulegną karze aresztu lub karze więzienia do 1 roku.

Jeżeli naruszenie powyższych przepisów nastąpiło w czasie mobilizacji lub wojny, winni ulegną karze więzienia od 1 roku do lat 5 lub ciężkiego więzienia do lat 10.

Art. 89. Winni naruszenia postanowień art. 52 ulegną karze więzienia od 1 roku do lat 5.

Jeżeli naruszenie powyższych przepisów nastąpiło w czasie mobilizacji lub wojny, winni ulegną karze więzienia od 1 roku do lat 5 lub ciężkiego więzienia do lat 10.

Art. 90. Winni niewykonania obowiązków, wynikających z rozporządzeń lub zarządzeń, wydanych na mocy art. 54 niniejszego rozporządzenia w sprawie normowania ruchu żeglugi lub organizacji transportu wojennego, ulegną karze więzienia od 1 roku do lat 5.

Jeżeli naruszenie powyższych przepisów nastąpiło w czasie mobilizacji lub wojny, winni ulegną karze więzienia od 1 roku do lat 5 lub ciężkiego więzienia do lat 10.

Art. 91. Na obszarze mocy obowiązującej kodeksu karnego z roku 1903 kara więzienia od 1 roku oznacza więzienie, zastępujące dom poprawy.

Na obszarze mocy obowiązującej kodeksu karnego z roku 1871 z karą więzienia od 1 roku połączona będzie utrata obywatelskich praw honorowych.

Na obszarze mocy obowiązującej kodeksu karnego z roku 1852, gdy przestępstwo zagrożone jest karą więzienia do 1 roku, wymierza się karę aresztu ścisłego; przestępstwa zagrożone karą aresztu zwykłego lub ścisłego są występkami, karaniami tylko w przypadku złego zamiaru, inne zaś przestępstwa są zbrodniami.

Art. 92. Niezależnie od ustanowionych w poprzednich artykułach niniejszego rozporządzenia kar pozbawienia wolności, sąd może w każdym wypadku wymierzyć karę grzywny do 1.000.000 zł. i obydwie kary zastosować łącznie.

Art. 93. Niezależnie od kary pozbawienia wolności i grzywny sąd może w wyroku orzec konfiskatę:

1) w wypadkach, przewidzianych w art. 1 ust. 1, — tego, co bezprawnie zagranicę lub do innej części Państwa usiłowano wywieźć względnie wywieziono;

2) w wypadku, przewidzianym w art. 87 pkt. 1, — tego co jako przedmiot świadczeń wojennych miało być dostarczone lub wytworzone;

3) w wypadku, przewidzianym w art. 89, — okrętu, statku lub innego obiektu pływającego.

Art. 94. W razie niemożności uskutecznienia konfiskaty w myśl art. 93 ściągą się z majątku osoby, którą konfiskata miała dotknąć, wartość przedmiotu, który byłby uległ konfiskacie.

Gdyby za przedmiot, podlegający konfiskacie, wynagrodzenie z tytułu świadczenia już zostało uiszczone, wynagrodzenie to ulega zwrotowi.

Art. 95. Postanowienia karne niniejszego rozporządzenia nie mają zastosowania, o ile odnośny czyn ulega surowszym postanowieniom innych ustaw karnych.

Art. 96. Wszystkie przestępstwa, przewidziane w niniejszym rozporządzeniu, należą do właściwości sądów okręgowych. O ile przestępstwo popełniono w warunkach art. 1 ust. 1 niniejszego rozporządzenia, wyrok sądu okręgowego można zaskarżyć tylko do Sądu Najwyższego, który orzeka przy zastosowaniu w tej mierze ogólnych przepisów postępowania karnego (skarga kasacyjna, zażalenie nieważności, skarga rewizyjna).

Rozdział XIV.

Postanowienia końcowe.

Art. 97. Wszelkie akty, podania, załączniki i zaświadczenia w sprawie świadczeń wojennych wolne są od opłat skarbowych, z wyjątkiem opłat sądowych.

Art. 98. Przepisy niniejszego rozporządzenia nie naruszają przepisów ustawy z dnia 25 lutego 1922 r. o obowiązku odstępowania zwierząt pociągowych i wozów na rzecz Państwa (Dz. U. R. P. № 21, poz. 166).

Art. 99. Wykonanie niniejszego rozporządzenia poleca się: Ministrowi Spraw Wojskowych, Ministrowi Spraw Wewnętrznych, Ministrowi Sprawiedliwości, Ministrowi Przemysłu i Handlu, Ministrowi Rolnictwa, Ministrowi Komunikacji i Ministrowi Robót Publicznych oraz innym ministrom we właściwym każdemu z nich zakresie działania.

Art. 100. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie w miesiąc po ogłoszeniu.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów i Minister Spraw Wojskowych:
J. Piłsudski

Minister: *K. Bartel*

Minister Spraw Wewnętrznych: *Sławoj Składkowski*

Minister Spraw Zagranicznych: *August Zaleski*

Minister Skarbu: *G. Czechowicz*

Minister Sprawiedliwości: *A. Meysztowicz*

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:
Dr. Dobrucki

Minister Rolnictwa: *K. Niezabytowski*

Minister Przemysłu i Handlu: *E. Kwiatkowski*

Minister Komunikacji: *Romocki*

Minister Robót Publicznych: *Moraczewski*

Minister Pracy i Opieki Społecznej: *Dr. Jurkiewicz*

Minister Reform Rolnych: *Witold Staniewicz*

Minister Poczt i Telegrafów: *Bogusław Miedziński*